

Religious and Sacred Poetry:
An International Quarterly
of Religion, Culture and Education
Edited by Marek Mariusz Tytko
No. 1 (9) January – February – March 2015
ISSN: 2299-9922 ; e-ISSN 2391-9418
pages 265 - 268

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

e-mail: [marek.mariusz.tytko\[at\]uj.edu.pl](mailto:marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl)

[Rec.:] *Stasi. Strażnik komunistycznego reżimu. Wystawa ze zbiorów Urzędu Pełnomocnika Rządu Federalnego do Spraw Materiałów Służb Bezpieczeństwa byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej [tzw. Urząd Gaucka]. Katalog wystawy 13 czerwca – 2 lipca 2000, organizatorzy: Centrum imienia Mirosława Dzielskiego, Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, wyd. Księgarnia Akademicka, Kraków 2000, 251, [4] s.*

Książka *Stasi. Strażnik komunistycznego reżimu* była w pierwotnej funkcji katalogiem wystawy o STASI – tajnej policji komunistycznej w Niemieckiej Republice Demokratycznej (1949-1990). Publikacja ta jednak jest także rodzajem pogładowej, syntetycznej monografii obrazującej dzieje owej tajnej służby NRD, przez co nie racji nic na swojej aktualności. W 65 rozdziałach pokazano jak w soczewce – zagadnienie STASI w wielu aspektach, a przy okazji realność zniewolenia oraz rozmaite próby i metody oporu Niemców wobec władzy komunistycznej we Wschodnich Niemczech pokazane na konkretnych przykładach (relacjach historycznych). Dzieło pokazuje korzenie wzorce dla STASI (sowiecka CzeKa), sylwetkę wzorcową enerdowskiego czekisty, ukazuje struktury i funkcje Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego NRD, przedstawia STASI jako narzędzie władzy – Partii Komunistycznej. Książka ilustruje, jaką potęgą było 91 tysięcy funkcjonariuszy STASI i 173 tysiące tajnych współpracowników STASI (wg stanu na 1989 r.). Pozycja prezentuje podział na 209 urzędów powiatowych STASI oraz wyodrębnione jednostki MBP NRD. Monografia pokazuje sposoby i zakres działania STASI (obserwacja, ewidencjonowanie, rejestracja, działania operacyjne) wobec rozmaitych form oporu społecznego i sprzeciwu wobec władz nadto jej działalność poza granicami kraju (metody szpiegowskie, podglądowe, podsłuchowe itd.). Ukazuje skróto np. przebieg wydarzeń – wybuch i tłumienie społecznych protestów w NRD (np. 17 czerwca 1953 strajki w Berlinie oraz Powstanie w Halle), powstanie muru berlińskiego 13 sierpnia 1961 r., różne formy sprzeciwu indywidualnego, np. enerdowskie echa w okresie tzw. ‘praskiej wiosny’ w 1968 r., nadto liczne sposoby ucieczek za granicę, mały sabotaż w postaci murale (napisów na murach). W zasadzie najwięcej uwagi poświęcono przełomowemu dla NRD

rokowi 1989-temu. Nagłaśnia szczególnie ostatni etap istnienia STASI 189-1990 i proces niszczenia akt oraz form walki o zachowanie archiwaliów STASI. Publikacja ukazuje sposoby stosowane dla 'legalnego' wyjazdu obywateli NRD na stałe do RFN, z której to formy skorzystało ok. pół miliona ludzi w latach 70 i 80. XX w. W książce pokazano masowe 'turyistyczne' ucieczki z NRD przez Czechosłowację i Węgry na Zachód w 1989 r. Wyjaśniono, czym była SOUD – międzynarodowa baza danych tajnych służb oraz szczegółowe kalendarium działań społecznych aż do przejścia akt tajnych służb 1989-1990 przez tzw. urząd Gaucka.

Książka niejako składa się z dwóch części – w pierwszej historia STASI i oporu społecznego w NRD (przykładowo już wspomniana), a w drugiej części – dzieje, cele, formy i metody działania Urzędu Gaucka w latach 1990-2000. Możemy zapoznać się z takimi aspektami działalności jak m.in.: struktura urzędu i jego ekspozytury, wgląd do akt, rozszyfrowanie kryptonimów, wykorzystanie dokumentów przez instytucje publiczne i niepubliczne, dostępna informacja o etatowej lub tajnej współpracy ze służbą bezpieczeństwa, informowanie prokuratur i sądów itd. w związku z rehabilitacją ofiar, wnioski składane przez naukowców i dziennikarzy służące badaniu i rozrachunkowi z przeszłością, renowacja i konserwacja akt, rekonstrukcja podartych (pociętych) dokumentów, badania naukowe i edukacja polityczna itd. Publikacja zawiera kilkadziesiąt ilustracji czarno-białych oraz liczne schematy sytuacyjne. Dzieło ma walory pogładowo-poznawcze oraz edukacyjne, może służyć nie tylko badaczom-historykom, ale i wykładowcom, nauczycielom historii jako materiał pomocniczy pozwalający pokazać uczniom i studentom problem zniewolenia w komunizmie na przykładzie dziejów NRD i metod jej tajnej policji podtrzymującej system komunistyczny (reżim typu sowieckiego w Niemczech Wschodnich). Choć książka nie posiada indeksów, to jednak z uwagi na przejrzystość i jasność konstrukcji tej swoistej monografii, a zarazem obrazowość (fotografie, mapy, schematy) i prostotę wykładu (z licznymi kalendariami poszczególnych wydarzeń) – książkę mogą czytać z pożytkiem także miłośnicy historii, zwłaszcza młodzi, nieposiadający specjalistycznej wiedzy historycznej.

Tytuł w języku angielskim (the title in English):

[Rev.:] The Stasi. The Guardian of the Communist Regime. An Exhibition from the Collections of the Office of Plenipotentiary of the Federal Government in Questions (Affairs) of Materials of the Security Services of the Former German Democratic Republic [so Called Gauck's Office (Gauck's Authority)]. Exhibition Catalogue June, 13 – July 2, 2000

Abstract (Summary):

The book entitled *Stasi. The Guardian of the Communist Regime. An Exhibition from the Collections of the Office of Plenipotentiary of the Federal Government concerning the Matters of the Materials of the Security Services of the Former German Democratic Republic (the so Called Gauck Office). Exhibition Catalogue, June 13 – July 2, 2000* (in Polish: *Stasi. Strażnik komunistycznego reżimu. Wystawa ze zbiorów Urzędu Pełnomocnika Rządu Federalnego do Spraw Materiałów Służb Bezpieczeństwa byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej [tzw. Urząd Gaucka]. Katalog wystawy 13 czerwca – 2 lipca 2000*) is concerned with the history of the German Democratic Republic (the GDR), a communist German state. The book presents the history of East German communist secret services, the so called STASI, communist secret police from 1949 to 1990. The monograph deals also with the ways undertaken by German resistance against the communist regime, against the Ministry of State Security of the GDR and the German Communist Party. The book describes the methods of activity of the secret police and the social protests in the GDR, especially strikes in Berlin on June 17, 1953 and also an anti-communist uprising in Halle and the issue of the Berlin Wall. The publication shows Germans fleeing from the GDR, sabotage, murals, many documents and photos used in the preparation of the exhibition. The book, which has originated from the documents of the so called Gauck Office that operated in the years 1990 - 2000, has been published in Polish.

Key words:

history, The German Democratic Republic (the GDR), Communist German state, East German communist secret services, STASI (history, 1949-1990), Communist secret police (1949-1990), methods of German resistance against the communist regime, Soviet Cheka (Soviet Secret Service), The Ministry of State Security of the GDR, The German Communist Party, methods of activity of the secret police, social protests in the GDR, strikes in Berlin (17 June 1953), anti-communist uprising in Halle, the Berlin Wall, Germans fleeing from the GDR, sabotage, murals, the Gauck Office (1990-2000)

Słowa-kłucze:

historia, Niemiecka Republika Demokratyczna, komunistyczne państwo niemieckie, komunistyczne służby specjalne NRD, historia STASI (1949-1990), tajna policja komunistyczna (1949-1990), metody oporu Niemców przeciwko władzy komunistycznej, sowiecka CzeKa, Ministerstwo Bezpieczeństwa Państwowego NRD, Niemiecka Partia Komunistyczna, metody działania tajnej policji, społeczne

protesty w NRD, strajki w Berlinie (17 czerwca 1953), antykomunistyczne Powstanie w Halle, mur berliński, ucieczki Niemców poza granicę NRD, mały sabotaż, murale, Urząd Gaucka (1990-2000),

Bibliografia (Bibliography):

Stasi. Strażnik komunistycznego reżimu. Wystawa ze zbiorów Urzędu Pełnomocnika Rządu Federalnego do Spraw Materiałów Służb Bezpieczeństwa byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej [tzw. Urząd Gaucka]. Katalog wystawy 13 czerwca – 2 lipca 2000, Centrum imienia Mirosława Dzielskiego, Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, wyd. Księgarnia Akademicka, Kraków 2000, 251, [4] s.